

Αφορμή
 ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ
 giannis.kalogeropoulos@gmail.com - no14me.blogspot.gr

Οι ταξιδιώτες -

» Regina Porter (μτφρ. Αντώνης Καλοκύρης, εκδόσεις Πατάκη)

Αυτό είναι ένα εντυπωσιακό ντεμπούτο, αφού υπερκάλυψε όποια προσδοκία και αν είχα χτίσει πάνω σ' ένα απλό –αν και καθοριστικό για την επιλογή– προαίσθημα, πράγμα όχι σύνθετες, αν αναλογιστεί κανείς τη χωρίς πλαίσιο γεννιήτρια, συχνά αυθαίρετων προσδοκιών με την οποία είμαστε εξοπλισμένοι εκ γενετής και μεγάλος μέρος τους κάποιοι από εμάς εναποθέτουμε στη λογοτεχνία. Στο πρωτόλειο αυτό υπάρχει μια φιλοδοξία διάχυτη, που, ακόμα και αν πηγάζει από την άγνοια ή την αμετροέπεια της πρωταρρας, εκπληρώνεται σε μεγάλο βαθμό, όχι σε απόλυτο ίσως, ωστόσο διόλου αμελλέτο, γεγονός που προκαλεί τον θαυμασμό και εκτινάσσει σε δυσθεώρητα ύψη τις μέλλουσες προσδοκίες. Και σίγουρα, παρότι μίλησα για διαίσθηση και προσδοκίες, υπήρχαν και ταυτόχρονες φοβίες, με ρίζες σε χίλια δυο πράγματα, κυρίως όμως στην άγνοια σχετικά με τη Ρετζίνα Πόρτερ και την αμερικανική ικανότητα ύφανσης περίτεχνου περιτυλίγματος για περιεχόμενο μέτριο και φρασόν, απόρροια σεμιναρίων δημιουργικής γραφής και παρεμβατικής επιμέλειας- δηλαδή, βιβλία που έχουν σε κατάλληλες δόσεις όλα τα φλέγοντα ζητήματα του καιρού μας και τις γωνίες τους λείεις. Κάπως έτσι ήταν η συναισθηματική αποτύπωση λίγο πριν αλλά και κατά τη διάρκεια αυτής της ανάγνωσης.

Ας πάρουμε όμως τα πράγματα από την αρχή. Οι ταξιδιώτες είναι το πρωτόλειο μυθιστόρημα με το οποίο μας συστήνεται λογοτεχνικά η Αφροαμερικανή Ρετζίνα Πόρτερ. Η πλοκή καλύπτει χρονικά το δεύτερο μισό του περασμένου αιώνα και φτάνει μέχρι τις αρχές του τρέχοντος, όταν ο Μπράκ Ομπάμα θα γίνει ο πρώτος μαύρος πρόεδρος στην ιστορία των ΗΠΑ. Είναι η ιστορία κάποιων ανθρώπων που οι ζωές τους, με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, διασταυρώνονται λιγότερο ή περισσότερο, ανθρώπων που πεθαίνουν, ονειρεύονται, φιλοδοξούν, αποτυγχάνουν, αγαπούν, πέφτουν και σηκώνονται για να ξαναπέσουν λίγο αργότερα, και όλα αυτά συμβαίνουν στον απόποκο του ξεδιπλώματος της αμερικανικής ιστορίας. Τα περίπου τριάντα πρόσωπα της πλοκής διακρίνονται για την ποικιλομορφία τους όσο αφορά το φύλο, την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο, την τάξη και τη σεξουαλική προτίμηση. Η διαχείριση τόνων παράλληλων ιστοριών και η αποτύπωση της μεταξύ τους διασταύρωσης αποτελούν το κομμάτι που η συγγραφική φιλοδοξία συναντά το τεράστιο ρίσκο μιας παραγούδου αποτυχίας. Το παρελθόν της Πόρτερ στη θεατρική γραφή σίγουρα τη βοηθάει ως ένα βαθμό, ειδικά στην κατασκευή των χαρακτήρων, αλλά χωρίς κλίση και σκληρή δουλειά το μυθιστόρημα αυτό δεν θα είχε την απαραίτητη συνοχή που να συγκροτεί σ' ένα ενιαίο σώμα όλα αυτά τα παρακλάδια, αλλά ταυτόχρονα να επιτρέπει σε κάθε ένα από αυτά να επιδείξει τη χάρη του.

Η λίστα με τα πρόσωπα του μυθιστορήματος στην αρχή της έκδοσης βοηθάει τον αναγνώστη να ακολουθήσει τις εναλλαγές οπτικής γωνίας και εστίασης, μέχρι τουλάχιστον να εξοικειωθεί. Η παντογνώστρια αφηγήτρια συχνά παραμερίζει έτσι ώστε την αφήγηση να αναλάβει σε πρώτο πρόσωπο κάποιος από τους χαρακτήρες. Αυτό το σχετικά απλό αφηγηματικό κόλπο αποδεικνύεται αρκετά χρηστικό καθώς αυξάνει τις γωνίες λήψεως και συντελεί καθοριστικά στη λεπτομερή σκιαγράφηση των χαρακτήρων της πλοκής, ενώ ταυτόχρονα επιτρέπει τη δημιουργία συναισθηματικής σχέσης με τον αναγνώστη. Η αφήγηση πραγματοποιεί διαρκή χρονικά μπρος πίσω, κάτι που επιτείνει περαιτέρω την αίσθηση της διασταύρωσης των επιμέρους ιστοριών, ενώ ταυτόχρονα αποτυπώνεται η δύναμη της συγκυρίας στην εξέλιξη της κάθε ζωής, που αποτελεί βασικό συστατικό της, κατά κάποιο τρόπο, μεταφυσικής πλευράς του μυθιστορήματος. Θα μπορούσε κάποιος να μιλήσει για επί μέρους οικογενειακές σάγκες, αλλά και για τη σύνθεση μιας παράδοξης συλλογικής σάγκας, που καλύπτει ακόμα και γεωγραφικά ένα μεγάλο μέρος της χώρας.

Και αν η σύνθεση και η συνοχή των επιμέρους ιστοριών αποτελεί ένα τεχνικό κομμάτι που η συγγραφέας καταφέρνει να καλύψει ικανοποιητικά τους αρμούς και τις συνδέσεις της κατασκευής, εκείνο που διευκολύνει την πρόσληψη ενός περίτεχνου και συχνά χαο-

τικού μυθιστορήματος, όπως αυτό, είναι η αφηγηματική άνεση της Πόρτερ, άνεση που επιτρέπει στην αφήγηση να ρέει, αποζημιώνοντας τον επίμονο αναγνώστη και προσφέροντάς του απόλαυση κατά τη διαδρομή, ενισχύοντας τη συγγραφική φιλοδοξία της επιμέρους απόλαυσης κάθε μικρού και μεμονωμένου επεισοδίου κάθε υποϊστορίας. Οι ταξιδιώτες είναι ένα κολάζ από ιστορίες, με τα κομμάτια τοποθετημένα με τη μέγιστη προσοχή ώστε να υπηρετούν και να προωθούν τη συνολική πλοκή, αλλά χωρίς να φωνάζουν την επιτήδευση αυτή. Ένα ακόμα λειτουργικό αφηγηματικό εύρημα είναι η χρήση του θεατρικού έργου Ο Ρόζενγκραντς και ο Γκίλντενστερν είναι νεκροί του Τομ Στόππαρντ, το οποίο η συγγραφέας θέτει ως δορυφόρο σε περιστροφή, τότε ορατό και τότε αόρατο, στη ζωή των προσώπων. Αλλά, έμμεσα αποτελεί και μια αναφορά στη θεατρική πλευρά της Πόρτερ, ένας μικρός φόρος τιμής σε ένα σημαντικό έργο, που όμως λειτουργεί άψογα και δεν γίνεται απλώς για να γίνει.

Η παρουσίαση ενός τόσο περίτεχνου έργου εγκυμονεί συχνά τον κίνδυνο να μπερδέψει και να αποθαρρύνει τον επίδοξο αναγνώστη, αφού είναι αντικειμενικά δύσκολο να αναφερθεί κανείς στην υπόθεση και τις αρετές ενός τέτοιου βιβλίου σε ένα κείμενο 800 ή 1000 λέξεων με τρόπο που θα καταστήσει σαφή τη μαεστρία με την οποία η συγγραφέας χειρίζεται όλο αυτό το φαινομενικό χάος, για να παραδώσει τελικά ένα αξιοζήλευτο και απολαυστικό μυθιστόρημα τετρακοσίων σελίδων. Ταυτόχρονα όμως, και επειδή όποιος έχει καεί από το κυλό φυσά και ξεφυσά, μια τόσο άψογη κατασκευή κρύβει τον κίνδυνο του πρόσκαιρου εντυπωσιασμού από τη λάμψη που εκπέμπει και παρασύρει το θυμικό του αναγνώστη, εμπειρία που συχνά προσμοιάζει στην παρατήρηση εισόδου ενός κομήτη στην ατμόσφαιρα. Ο χρόνος θα είναι ο κριτής τελικά, όχι τόσο για τη θέση που το μυθιστόρημα αυτό θα λάβει στον λογοτεχνικό κανόνα, όσο για το πού θα κατακάσει συναισθηματικά στις αναγνωστικές αναμνήσεις του κάθε αναγνώστη.

Οι ταξιδιώτες λειτουργούν ως εξαίρεση στον κανόνα που περιέγραφα ήδη από την πρώτη κιόλας παράγραφο, κανόνας που έχει να κάνει με τα σεμινάρια δημιουργικής γραφής, τη συνταγή επιτυχίας στην προσπάθεια κάθε επίδοξου συγγραφέα να βρει εκδοχή. Και βαφτίζω εξαίρεση το συγκεκριμένο μυθιστόρημα, ίσως βιαστικά, αφού ακόμα δεν έχει κατακάσει ο εντυπωσιασμός της ανάγνωσης, θεωρώ όμως πως η αναγνώριση της συνταγής εντός της κατασκευής δίνει μια κάποια σχετική ασφάλεια, αφού η Πόρτερ βάζει τις σε κάθε πιθανό κουτάκι για το τι πρέπει να περιέχει ένα σύγχρονο μυθιστόρημα, με κυρίαρχα τη φυλή και το φύλο, όμως αυτό εντός του κειμένου αντιστοιχεί στην ποικιλομορφία και το πλήθος των προσώπων της πλοκής. Παίρνει, δηλαδή, μια έτοιμη και γενικόλογη συνταγή σχετικά με τη συμπεριληψη και την καθιστά αβίαστη απόρροια των προγραμματικών της δηλώσεων για συγγραφή ενός πολυπρόσωπου μυθιστορήματος.

Ο σκεπτικισμός και η απίστηρα διατήρησης χαμηλών τόνων ενισχύει και δεν τονπιζίζει το πόσο μου άρεσε αυτό το βιβλίο. Και το βιβλίο αυτό μου άρεσε πολύ.